

Programi promicanja zdravlja u vulnerabilnim i marginaliziranim skupinama u gradu Zagrebu

***Marija Škes, mag.educ.reh.,
Služba za javno zdravstvo***

NASTAVNI ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO “DR. ANDRIJA ŠTAMPAR”

Svjetski dan zdravlja, 7. travnja 2020.g.

Javnozdravstveni prioriteti – Nejednakosti u zdravlju

- Nejednakosti u zdravlju možemo definirati kao razlike u zdravstvenom stanju ili u distribuciji determinanti zdravlja između različitih grupa u populaciji.
- Nejednakosti u zdravlju mogu se pripisati biološkim razlikama ili slobodnom izboru, ali i okolini i vanjskim uvjetima koji su izvan kontrole pojedinaca (*definicije prema SZO*).
- Provedbom specifičnih programa promicanja zdravlja potrebno je trajno raditi na podizanju zdravstvene pismenosti populacije, osobito marginaliziranih skupina stanovništva kako ne bi došlo do povećanja postojećih nejednakosti u zdravlju

Javnozdravstveni prioriteti – Nejednakosti u zdravlju

Program „Unaprjeđenje zdravlja
pripadnika romske nacionalne manjine”

Anti-stigma program „Prihvaćamo
različitost” – osobe s invaliditetom

Program „Unaprjeđenje zdravlja pripadnika romske nacionalne manjine”

- Program se provodi u suradnji s Gradskim uredom za zdravstvo Grada Zagreba od 2017.g.
- U Gradu Zagrebu živi 2.755 Roma (popisna 2011.g.), što predstavlja 0,35% stanovništva grada
- Procjenjuje se da ih ima znatno više - razlika između utvrđenog i procijenjenog broja Roma u najvećoj je mjeri posljedica odluke samih Roma da se prilikom popisa stanovništva izjašnjavaju kao pripadnici neke druge narodnosti, a ne kao Romi, često zbog neriješenih statusnih pitanja
- Socioekonomska nejednakost romske populacije predstavlja trajan izazov za programe zdravstvene zaštite – potrebna dodatna edukacija i preventivne aktivnosti na području usvajanja zdravih načina življenja
- Zdravstveni status izravno je povezan sa socijalnim odrednicama zdravlja - uvjeti u kojima Romi žive lošiji su od prosječnih uvjeta življenja većinskog stanovništva i drugih nacionalnih manjina te im je zdravlje općenito lošije u usporedbi s većinskom populacijom

Program „Unaprjeđenje zdravlja pripadnika romske nacionalne manjine”

- Program je u skladu s Akcijskim planu za provedbu Nacionalne strategije za uključivanje Roma za razdoblje od 2013. do 2020. godine
- Opći cilj Akcijskog plana u području zdravstvene zaštite je unaprjeđivanje zdravlja romske populacije i unaprjeđenje kvalitete i dostupnosti zdravstvene skrbi
- Ciljna skupina: pripadnici romske nacionalne manjine

Kratkoročni cilj:

- promoviranje zdravlja, motivacija pripadnika romske nacionalne manjine za usvajanje i održavanje zdravih načina življenja te postavljanje temelja zdravog reproduktivnog i spolnog života djevojaka i žena

Dugoročni cilj:

- sprječavanje razvoja kroničnih nezaraznih bolesti te povećanja kvalitete života pripadnika romske nacionalne manjine

Program „Unaprjeđenje zdravlja pripadnika romske nacionalne manjine” – Javnozdravstvene akcije

Aktivnosti u sklopu Programa

- 12 javnozdravstvenih akcija održanih u Kozari Boku, Petruševcu, Novom Jelkovcu, Borovju (2017.-2019.g.) uz obuhvat od preko 400 pripadnika romske nacionalne manjine - svake godine uključuju se nove lokacije i novi medijatori
- provedba preventivnih javnozdravstvenih akcija i tematskih edukativnih individualnih i grupnih savjetovanja i radionica: „Zdravi stilovi života”, „Upoznavanje s pravima iz zdravstvenog osiguranja” i „Reproduktivno i spolno zdravlje djevojaka i žena”.
- Ostvarena je uspješna suradnja s patronažnom službom Doma zdravlja – Istok, Vijećem romskih nacionalnih manjina, Udrugom Zajednica Roma Hrvatske „Romski San”, Centrom za provedbu integracije Roma u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji, Udrugom Perspektiva, predstavnicima Gradskih četvrti, Veleučilištem Velika Gorica – studij optike, Strukovnim razredom za medicinsku laboratorijsku djelatnost – Hrvatske komore zdravstvenih radnika, Školom za medicinske sestre Vrapče

Preventivni javnozdravstveni pregledi:

- analiza anamnestičkih podataka
- mjerenje krvnog tlaka i razine šećera u krvi (GUK)
- provjera oštrine vida
- preventivni mamografski pregled
- analiza tjelesne mase
- individualna savjetovanja o nastavku terapije i regulacije optimalnog krvnog tlaka i razine šećera u krvi, pravilnoj prehrani glede navedenih stanja, kao i tumačenje rizičnih čimbenika za razvoj kardiovaskularnih nepovoljnih događaja
- provedba “screening” testa tj. određivanje PSA vrijednosti (tumorskog biljega za prostatu) za muškarce starije od 50 godina

Posebno su razrađene teme usvajanja:

- zdravih stilova života
- osnove pravilne prehrane
- utjecaj tjelesne aktivnosti na zdravlje
- nezdrava i društveno neprihvatljiva ponašanja (štetne posljedice alkoholizma i pušenja na zdravlje)
- reproduktivno zdravlje
- prevencija spolnih bolesti i trudnoće te
- dostupnost i pristup zdravstvenim službama i uslugama

Radionice su uključivale i aktivno sudjelovanje pripadnika romske nacionalne manjine. Svaki sudionik radionice dobio je promotivne materijale, edukativne letke i brošure *Savjeti za zdravlje* s kratkim pregledom navedenih tema.

Završna evaluacija o uspješnosti provedbe programa

Anketom o kvaliteti održanih javnozdravstvenih akcija prikupljeni su sljedeći podaci:

- kvalitetom održanih predavanja i savjetovanja bili su zadovoljni svi sudionici
- izbor tema javnozdravstvene akcije zanimljiv je za 83% sudionika
- naučilo je nešto novo 75% sudionika, a 42% je saznalo korisne informacije
- vrijeme trajanja javnozdravstvene akcije (4 sata) je zadovoljavajuće za sve koji su ispunili anketu.
- informacije o održavanju javnozdravstvenih akcija 46% sudionika je saznalo od patronažne sestre, 42% je pročitalo plakat o održavanju javnozdravstvene akcije, usmenim putem je saznalo 9% te putem medija 3% (radio-emisije, web-portala, društvenih mreža itd.)

- U 2020. godini planira se u održavanje javnozdravstvenih akcija uključiti i nove lokacije kao i nove medijatore predstavnike romske populacije
- Odziv pripadnika romske nacionalne manjine u kontinuiranom je porastu, a u 2019. godini bio je najveći u odnosu na prethodne dvije godine.
- Navedene aktivnosti neophodno je provoditi i dalje u cilju povećanja svijesti i razumijevanja nastanka bolesti te njihova sprječavanja odgovornim ponašanjem i zdravim načinom života.

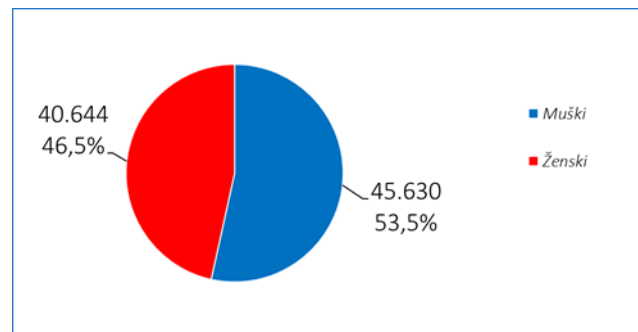

Anti-stigma program „Prihvaćamo različitost” – osobe s invaliditetom

- U području zdravstvene zaštite Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom (NN 6/07) osobitu pozornost pridaje položaju osoba s invaliditetom u sustavu zdravstva i pravu na zdravlje.
- Osobe s invaliditetom imaju pravo na uživanje najviših ostvarivih zdravstvenih standarda bez diskriminacije na osnovi invaliditeta.

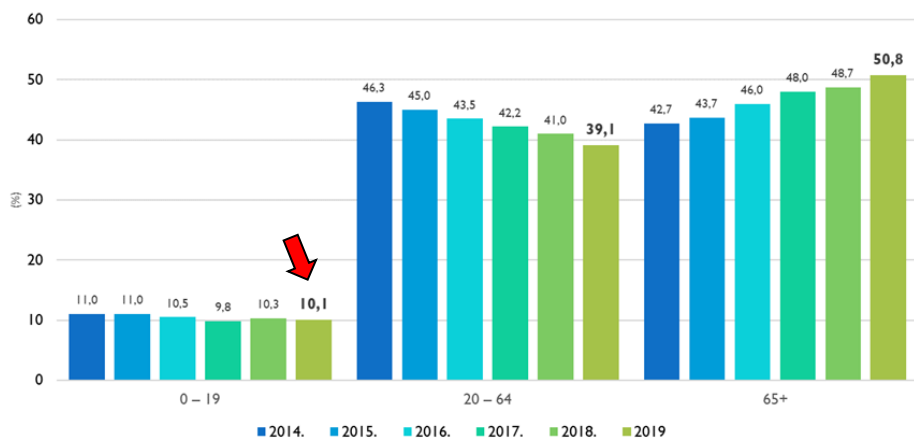
Osobe s invaliditetom prema spolu u Zagrebu, 2019.g.

Grad Zagreb	Hrvatska
86.274	511.281
udio u ukupnom stanovništvu	
10,8%	12,4%

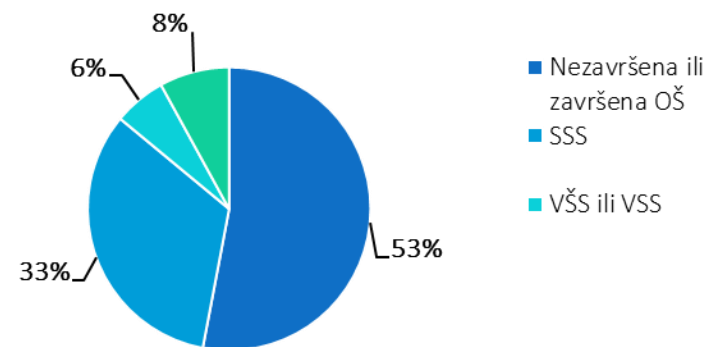

- U Gradu Zagrebu - 8.676 djece s teškoćama u razvoju

Usporedba udjela osoba s invaliditetom u Gradu Zagrebu 2014.-2019.g.

Razina obrazovanja osoba s invaliditetom u Gradu Zagrebu u 2019. godini

- Najčešći specificirani uzrok koji određuje potrebu primjerenog oblika školovanja: poremećaji govorno-glasovne komunikacije te specifične teškoće u učenju.
- Potpuna odgojno-obrazovna integracija redovnim nastavnim postupcima i redoviti program uz individualizirane postupke i posebnu dodatnu pomoć (edukacijskog rehabilitatora, logopeda, psihologa itd.) najčešći su oblici specificiranog provođenja primjerenog oblika školovanja.

Vrste oštećenja koja uzrokuju invaliditet ili kao komorbiditetne dijagnoze pridonose stupnju funkcionalnog onesposobljenja osobe u 2019.g.

Vrste oštećenja	Ukupan broj
Oštećenja lokomotornog sustava	20.609
Mentalna oštećenja	18.070
Oštećenja drugih organa	16.735
Oštećenja središnjeg živčanog sustava	11.780
Oštećenje glasovno-govorne komunikacije	5.270
Intelektualna oštećenja	3.636
Oštećenje vida	3.509
Prirodene anomalije i kromosomopatije	2.335
Oštećenje sluha	1.709
Oštećenje perifernog živčanog sustava	1.108
Poremećaji iz autističnog spektra	560

Zakonodavni okvir - *strateški dokumenti*

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine

Zagrebačka strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2016. do 2020. godine

Strategija Vijeća Europe za osobe s invaliditetom 2017.-2023

U komunikaciji s djecom s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom koristimo nazive:

- djeca s teškoćama u razvoju – za djecu do 18. godine života
- osobe s invaliditetom – za odrasle osobe

Orientacijska lista vrsta teškoće*:

1. oštećenja vida
2. oštećenja sluha
3. oštećenja jezično-govorne-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju
4. oštećenja organa i organskih sustava (*mogu postojati od rođenja ili biti posljedica bolesti, ozljede ili nesreće, npr. oštećenje mozga, teškoće u kretanju itd.*)
5. intelektualne teškoće (*npr. teškoće u učenju, mišljenju, snalaženju u okolini, komunikaciji, brizi o sebi itd.*)
6. poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja (*npr. poremećaji iz spektra autizma, poremećaji pozornosti i hiperaktivnosti itd.*)
7. postojanje više vrsta teškoća u psihofizičkom razvoju (*npr. više vrsta teškoća koje su prethodno navedene.*)

teškoćama u

* Prema Pravilniku o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s razvoju (NN 24/2015) – Orientacijska lista vrsta teškoća.

Anti-stigma program „Prihvaćamo različitost” – osobe s invaliditetom

- Program se provodi u suradnji s Gradskim uredom za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom Grada Zagreba u osnovnim školama i knjižnicama Grada Zagreba
- Ciljna skupina: učenici četvrtih razreda odabranih osnovnih škola Grada Zagreba,
- Kratkoročni ciljevi:
 - smanjenje stigmatizacije i predrasuda o djeci s teškoćama u razvoju kao i osoba s invaliditetom općenito, unaprjeđenje psihofizičkog zdravlja, razvijanje empatije, smanjenje socijalne isključenosti djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom,
- Dugoročni ciljevi:
 - stvaranje obrazovanijeg i senzibilnijeg društva u kojem će uspješno odrastati djeca s teškoćama u razvoju kao budući aktivni i ravnopravni članovi zajednice uz podršku

U 2018. i 2019. godini održano je 25 interaktivnih senzibilizacijskih radionica za učenike četvrtih razreda osnovnih škola Grada Zagreba uz obuhvat od preko 500 učenika

Aktivnosti u sklopu programa

- ✓ „Učimo poštivati različitosti“ – provedba iskustvenih edukativnih senzibilizacijskih radionica
- ✓ Izrada brošure „Kako ti mogu pomoći?“ primjerena komunikacija sa djecom s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom

KAKO TI
MOGU
POMOĆI?

Pomozite svojim prijateljima
da ostvare svoje mogućnosti!

- ❖ *I. dio radionica* - tijekom edukacije učenicima su prezentirani načini ostvarivanja primjerenog kontakta i komunikacije s djecom s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom uz naglašavanje važnosti poštivanja njihovih prava, uklanjanje stereotipa o oštećenju kao mogućem uzroku bilo kojeg oblika nasilja nad osobama s invaliditetom i djecom s teškoćama u razvoju, vrstama i specifičnostima oštećenja te mogućim prilagodbama.
- ❖ *II. dio radionica* - praktična primjena pomagala koja koriste djeca s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom
- ❖ završna evaluacija o uspješnosti provedbe programa:
 - ❖ pokazala je kako su ostvareni zadani ciljevi Anti-stigma programa
 - ❖ iskazana je potreba za nastavkom i proširenjem provedbe Anti-stigma programa u druge osnovne škole Grada Zagreba

Mijenjati stavove društva prema osobama s invaliditetom

- Stavovi prema osobama s invaliditetom nisu urođeni, nego su naučeni iskustvom i dobivenim informacijama, ali između ostalog i kroz predrasude i neznanje drugih
- Stavovi se stječu kroz interakciju sa socijalnom okolinom, a u određivanju naših stavova važnu ulogu imaju društveni običaji i kulturne norme
- Mijenjanje stavova složen je i dugotrajan proces

Edukacija – najbolji oblik borbe protiv stigmatizacije i diskriminacije

Smanjenje stigme – prioritet u stvaranju uvjeta za primjereno pružanje pomoći djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom

- Istraživanja pokazuju da se stavovi djece osnovnoškolske dobi mogu mijenjati, i to u relativno kratkom periodu, kroz pružanje pozitivnog izravnog, ali i neizravnog iskustva s djecom s razvojnim teškoćama i osobama s invaliditetom

Mijenjamo stavove, učimo se toleranciji, poštivanju različitosti, strpljenju, humanosti, empatičnosti – naposljetku, stvaramo obrazovnije i senzibilnije društvo u kojem će uspješno odrastati djeca s teškoćama u razvoju kao budući aktivni i ravnopravni članovi zajednice uz potporu.